

Aristotelis Categoriarum,
AB IACOBO LODOICO STRE-
bæo, à Graeco in Latinum conuersæ.

P A R I S I S,

Apud Vasconum, via Iacobea, ad insigne Fontis.

M.D. XLVIII.

C V M P R I V I L E G I O R E G I S.

Capita quæ continentur hoc libro.

De homonymis.	I.
De synonymis.	2.
De paronymis.	3.
De ijs quæ dicuntur.	(.)
De ijs quæ sunt.	4.
De substantia.	5.
De quantitate.	6.
De ijs quæ referuntur ad aliquid.	7.
De qualitate.	8.
De agendo, patiendo, reliquisque generibus.	9.
De ijs quæ sequuntur categorias, in quibus oppositiones.	10.
De contrarijs.	11.
De priore.	12.
De uerbo quod est simul.	13.
De motu.	14.
De eo quod est habere.	(.)
	15.
	16.

VIS ac sententia irrogati priuilegij libris de tota diffe-
rendi ratione à Strebæo conuersis, explicata est in libro
Porphyrii de elementis dialecticis.

ARISTOTELIS CATEGORIAE.

De Homonymis.

1.

OMONYMA, id est similiter nominata, dicuntur ea, quorum tantummodo nomen est commune, ratio uero substantiae nomine comprehendesa, diuersa est, ut animal diciture, quod homo, et quod pictum est: horum modo commune nomen est, ratio substantiae quae continetur hoc nomine, diuersa. Si quis enim declareret utrumque, qua ratione sit animal, propriam reddet utriusque rationem.

De Synonymis.

2.

SYNONYMA, hoc est cognominata, dicuntur ea, quorum nomen commune, ratioque substantiae nomine designata est eadem, ut animal dicitur et homo, et bos. Vterque nomine communis vocatur animal, ac eadem utriusque substantiae ratio. Si quis enim definiat utrumque, quia animal est, eadem utetur definitione.

De Paronymis.

3.

PARONYMA, id est quae ab alio duxere nomen, dicuntur, quae ab aliquo differentia, propterea quod aliter cadunt, ex nomine duxerunt appellationem, ut à grammatica grammaticus, à fortitudine fortis.

De ijs quae dicuntur.

4.

EORVM quae dicuntur, alia coniunctim efferuntur, alia separatim: haec quidem coniunctim, homo currit, homo uincit: illa separatim, homo, bos, currit, uincit.

De ijs quae sunt.

5.

EORVM quae sunt, alia de subiecto aliquo dicuntur,

A ij

ARISTOTELIS

in subiecto nullo insunt, ut homo de subiecto enunciatur aliquo una homine, nō inest in ullo subiecto. Alia sunt in subiecto quidem, sed de nullo subiecto dicuntur. hoc in subiecto esse dico, quod inest alicui non ut pars, ac sine eo in quo est, non potest esse, ut una aliqua grammaticae in subiecto est animo, de nullo dicitur subiecto, & unus quis cander est in subiecto corpore, (omnis enim color in corpore) sed de subiecto nullo dicitur. Alia & de subiecto dicuntur, & in subiecto sunt, ut sciētia in subiecto est animo, dēq; subiecta grammatica enunciatur. Alia nec hārent in subiecto, nec de aliquo dicuntur, ut unus hominū, aut equorū. Quicquid est eiusmodi, nec hāret in subiecto, nec de subiecta re enunciatur. Ut generatim dicam, indiuidua, & ea quae singula sunt, de nullo subiecto enūciantur: sed in subiecto hārere quādā nihil prohibet: una aliqua grāmatice numeratur in ijs quae adhērēt in re subiecta, de nulla dicitur. Cum alterū de altero uti subiecto enūciantur, quae de secundo enūciantur, ea de priore dicentur, ut homo de uno aliquo mortaliū dicitur, animal de homine: animal igitur de quouis hominū dicitur. nam qui quis hominum & homo est, & animal. Quorum genera sunt diuersa, nec ita ex ordine posita, ut unum subiectatur alteri: eorum differentiae specie differunt, ut animalis & scientiae. Animalis enim differentiae, terrenum, bipes, uolatile, aquatile: harū nulla scientiae est. non enim scientia differt à scientia, quia sit bipes. Generum uero ex ordine positorum nihil prohibet easdem esse differentias, quia superiora de subiectis enunciantur. Itaque differentiae quotquot sunt eius quod de alio dicitur, tot erunt eius quod subiectur. Eorum quae separatim dicuntur, unumquodq; aut substantiam significat, aut quantitatem,

titatem, aut qualitatem, aut quod ad aliquid referendum sit,
aut locum, aut tempus, aut situm, aut habitum, aut actionem,
aut patiendi affectionem. Est autem substantia (utar pingui
minerua) ut homo, equus. Quantitas, ut longū duos cubitos,
longum treis cubitos. Qualitas, ut album, grammaticum. Ad
aliquid relatum, ut duplum, dimidiū, maius: Locus, ut in fo-
ro, in Lyceo. Tempus, ut beri, anno superiore. Situs, ut iacet,
sedet. Habitus, ut calceatus, armatus. Actio, ut secare, urere.
Patiendi affectio, ut secari, uriri. Ex ijs quæ diximus, nullum
per se uel affirmando dicitur, uel negando. Eorum est affir-
matio uel negatio, quæ connectuntur inter se. Omnis enim
affirmatio uel negatio, aut uera est, aut falsa. Eorum uero
quæ separatim dicuntur, nihil est uerum aut falsum, ut ho-
mo, album, currit, uincit.

De Substantia.

6.

S V B S T A N T I A, cui optimo iure ac primum ma-
ximeque tribuitur hoc nomen, ea est, quæ neque de subiecto
ullo dicitur, nec est in ulla re subiecta, ut aliquis hominū aut
equorum. Secundæ substantiæ dicuntur tam species in qui-
bus insunt illæ substantiæ, quæ primum hoc nomine donan-
tur, quam earum genera, ut unus hominum continetur ho-
mine cōmuni, cuius formæ genus est animal. Substantiæ igitur
hæ dicuntur secundæ, homo & animal. Ex ijs quæ dixi-
mus, perspicuum est, eorum quæ de subiecto dicuntur, neces-
se esse & nomen, & rationem, definitionēmque de subiecto e-
nunciari, ut homo dicitur de uno aliquo homine subiecto, di-
citur & nomen. Nam mortalium quempiam dices hominem:
sed & hominis ratio de uno aliquo dicetur: est enim quiuis
hominum, & homo & animal. Nomen igitur atque ratio de

A iii

ARISTOTELIS

subiecto efferetur. Eorum quae haerent in subiecto, magna pars est, in qua neque nomen, neque ratio de subiecto enunciatur. In quibusdam nihil prohibet nomen interdum de subiecto dici, ratio uero haudquaquam dici potest, ut album cum insit corpori, de eo dicitur, (dicimus enim corpus album) illius ratio de corpore nunquam dicetur. Cætera omnia aut de primis substantijs sub se positis enunciantur, aut in his quasi fundamentis sita sunt. Hoc planum fit ex ijs quæ singula propounderuntur, ut animal de homine dicitur: ergo de homine quopia dicetur, quia si de nullo mortalium, nec uniuerso de homine. Porro autem color est in corpore, est igitur aliquo uno in corpore, quoniam si non est in aliquo uno, neque in genere uniuerso. Igitur omnia reliqua aut de substantijs primis sub se positis enunciatur, aut in his quasi fundamentis sita sunt. Si igitur nullæ sint substantiae primæ, fieri non potest, ut aliæ sint. Ex substantijs secundis dicenda magis substantia species, quam genus. Nam si quis explicet primam substantiam, quidque sit declararet, apertius propriusq; declarabit, si formam potius, quam genus usurpet, ut si quis docere uelit, qui sit hic aut ille, apertius explicabit, si hominem dicat esse, quam si animal. Hæc enim propria magis est cuiusq; natura, illa animalis communior. Atque etiam si quis exponat quid sit una aliqua arbor, explicatus dixerit arborem esse quam stirpem. Ac propterea quod substantiae primæ cæteris omnibus subiectæ sunt, cæteraque omnia aut de eis dicuntur, aut in eis sunt, ea causa maxima, cur primæ nominentur. Qualis autem ratio primarum substantiarum, si cum reliquis coparentur, talis est formæ, si cum genere comparetur. Species enim subiecta generi. Genera de formis enunciantur. Formæ non ita de generibus

ribus dicuntur, ut ea quae reciprocantur. Ex his efficitur, species magis esse substantiam, quam genus. Ex ijs formis quae genera non sunt, nulla magis est substantia, quam altera. Si quis enim explicandi causa unum aliquem mortalium hominem esse dicat, non proprius accedit ad substantiam, quam si ex equis unum quempiā dixerit equum. Haud aliter in substantijs primis non alia magis per se constat, quam alia quae uis. Non enim magis per se constat aliquis hominum, quam boum. Atque adeo species et genera, post substatiās primas, sola alterum iure obtinent locum, quia inter ea quae de alijs efferuntur, haec potissimum primam declarant substantiam. Si quis enim docere uelit, quid sit aliquis nostrum, magis erit familiaris explicatio, si specie utatur, quam genere, ac aperi- tius hominem dixerit, quam animal: quicquid aliud ad explicandum afferet, id erit alienum, ut si dicat eum esse candi- dum, aut currere, aut si quid aliud eiusmodi proferat. Iure igitur species et genera non alia ulla dicuntur in substantijs. Adde quod substantiae primae, quia ceteris omnibus sub- iiciuntur, ac cetera omnia de eis dicuntur, aut hærent in illis, principes esse dicuntur. Qualis autem comparatio primarū substaniarum cum reliquis omnibus, talis generum forma- rūmque, quibus primae substaniæ continentur, cum reliquis omnibus. De his enim cetera omnia dicuntur, quia unum quempiam dixeris grāmaticum, dices eundem et hominem, et animal grāmaticū. in alijs hoc idem seruabis. Hoc cōmune est omnis substaniæ, in subiecto non inesse. Nam substantia prima nec est in aliquo subiecto, nec de ullo dicitur subiecto. Perspicuum est quoque substanias secundas in subiecta re non inesse. Homo quidē certe de uno aliquo mortaliū dicitur,

ARISTOTELIS

non habet aliud subiectum cui more accidentiū adiungatur: non enim est in uno aliquo homine communis homo. Similiter animal de aliquo subiecto, ut homine quodam, enūciatur, non etiam est in homine quopiam. Atque corum quæ re subiecta nituntur, nomen interdum de ea dicitur, ratio nullo modo potest. In substantijs secundis tum ratio, tum nomen de subiecto enūciatur. Hominis enim definitionem alicui unius tribus, & animalis eodem modo. Substantia igitur esse non potest in corum numero, quæ rebus accidentunt. Hoc autē non est proprium substantiae, sed etiam differentia numeratur inter ea, quæ non accidentunt. Nam terrenum, id est quod pedibus carpit iter, & bipes, de homine aliquo subiecto dicitur, non est in aliquo quasi fundamento, non est in homine bipes aut terrenum. Differentiae autem ratio de eo dici possit, de quo differentia, ut si terrenum de homine dicitur, de eodem illius definitio. Homo enim est animal terrenum, ac ut ita dicam, pedestre. Ne turbent nos particulæ substantiarum, quasi sint in totis subiectis, ne cogamur aliquando eas non esse substantias confiteri, non ita dicebantur in subiecto inesse, quæ insunt ut particulæ. Substantijs, differentijsq; ea natura est, ut non modo nomen idem, sed eandē quoque rationem in enūciando seruent. Omnes quæ ducuntur ex his categoriæ, id est enūciata quædā, aut de singulis partibus, aut certè de formis dicuntur. A prima substantia nulla ducitur categoria, propterea quod de nullo dicitur subiecto. Ex secundis autē substantijs, species de individuo, genus de specie dicitur & individuo: similiter de utroque differentiæ enunciantur, ac substantiae primæ definitionem & formæ & generis accipiunt: species uero eam quæ generis est. Quæ enim de enūciatio dicuntur,

dicuntur, id est eo quod de alio enunciatur, eadem de subiecto dicentur. Sic quoque differentiarum capiunt definitionem species, tum individua. Synonyma autem, hoc est cognitata, sunt ea quorum commune nomen est ac eadem ratio. Omnia igitur enunciata ex substantijs differentijsque sumpta, eadem ratione dicuntur, nec communi tantum nomine efferuntur. Omnis autem substantia certum quiddam significat, ut uidetur. In primis quidem substantijs id dubium non est, sed perspicuum eas significare certum quiddam. Pars enim quedam, et una res numero declaratur. In secundis autem eadem uidetur ratio: nam quoniam praeseferunt eandem appellationem, putas significare certum quiddam, si quis aliquando hominem dixerit aut animal. at uero hoc non ita est: at potius qualitate quandam significat. Non enim res una quae subjicitur, ut est prima substantia, sed de multis homo dicitur, et animal. Non autem prorsus qualitatem significant, ut candor, quod nomen haud aliud designat, quam qualitatem. At species et genus quandam substantiae qualitatem significant, quia affectam qualitatem substantiam aliquam demonstrant. latius autem generi quam formae porrigunt significandi potestatem. Nam qui dixit animal, plura complexus est, quam qui hominem dixit. Substantie nihil habent contrarium. Quid enim substantiae primae contrarium? ut hominum cuius aut animalium? Homini profecto, et animali contrarium nihil est. Id autem non substantiarum modo, sed et aliarum rerum multarum proprium est, ut quantitatis. Nihil enim contrarium longo duos treisue cubitos, neque numero dece, neque ulti generis eiusdem: nisi forte quispiam dicat multum et parum esse contraria, aut magnum atque paruum. Nulla porro

ARISTOTELIS

certa quantitas habet aliquid contrarium. Substantia nec intendi, nec remitti potest, more qualitatum. Non dico substantiam non esse magis minusue substantiam, quoniam dixi aliam alia uerius ita uocari, sed unā quanq; hoc ipsum quod est, nec magis nec minus dici. ut homo, si res ipsa accipietur, non erit magis aut minus homo, siue secum ipse, siue cum alio comparetur, quia non est alter altero magis homo, ut aliud alio magis & minus est candidū, aut magis minusue pulchrum. atq; id quod est eiusmodi, confertur secum, & nunc magis, nunc minus affici dicitur, ut corpus album nunc candidius, quam antea dicitur, & calidum interdum calidius, aliquando minus calidum. Substantia haud magis minusue substantia dicitur: non enim dicas hominem nunc esse magis hominem, quam antea, nec aliud quicquā generis eiusdem: hinc efficitur, substantiam nec intendi, nec remitti, more qualitatum. Hoc autē substantiae maxime proprium uidetur, cum sit una res a eadem numero, contraria recipere posse, cuiusmodi rem in alio genere à substantia nemo afferre possit, quae una & eadem numero cōtraria admittat: ut color ille qui unus est & idem numero, nec albus appellatur, nec ater, nec una & eadē numero actio, mala & bona. Ita res est in omnibus ijs quae substantiae non sunt. Substantia uero quae una est ac eadē numero, cōtraria admittere potest, ut aliquis unus homo, & idem numero nunc albus est, interdum niger, aliquando calidus, nonnunquam frigidus, nunc malus, alias bonus. Nihil eiusmodi cæteris in rebus uideas. Nisi forte quis instet, ac obijciat orationem & opinionem admittere cōtraria, quandoquidem eadē oratio uera esse uidetur & falsa, ut si uera sit hæc oratio, sedet aliquis, ubi surrexerit, eadem erit falsa. Similiter

uariat

uariat opinio. Si quis enim uerum putet quempiam sedere, cum surrexerit, si eandem de illo retineat opinionē, falso putabit. Hoc si quis admittat, sciat tamē non eodē modo uariare. Nam quæ pertinēt ad substātias, cum mutantur ipsa, tum cōtraria recipere possunt. Cum aliquid ex calido frigidū fit, immutatur: uariat enim, ut ex albo nigrū, ex improbo probū factum. Sic est unaquæq; res alia, ut tum cōtraria admittat, cū mutata uariat. Oratio ueroꝝ et opinio omnino manet immutata. Cum res immutatur, accidentū utriq; contraria. Eadem manet oratio, quæ significat aliquem sedere. Sed re mutata, nunc uera dicitur, nuc falsa, quod idem accidit opinioni. Erit igitur hoc saltem modo proprium substātiæ, mutatione sui ipsius contraria suscipere posse. Quod si quis admittat orationem et opinionem contraria suscipere posse, defletur a uero. Non enim quòd oratio et opinio susceperent aliquid, iccirco contrarijs patere dicuntur, sed quòd in alio nonnulla fuerit mutatio: propterea q; res est aut non est, uera aut falsa dicitur oratio, non autem q; pateat cōtrarijs. A nullo prorsus oratio opiniōque mouetur: quapropter nō erunt idoneæ, quæ excipiāt contraria, quia nulla uariat in ijs affectio contraria. Porro autem substātia, quia suscipit cōtraria, iccirco congruens dicitur ad contraria: admittit enim morbum, faintatem, candorem, nigrorēm. Quia admittit ista omnia, eam ob causam dicitur idonea, quæ excipiat contraria. Erit igitur substātiæ propriū, cum una sit eadēmq; numero, pro sui mutatione contraria recipere posse. Haec tenus de substātia.

De Quantitate.

7.

Q V A N T I T A S alia separata, alia coniuncta: alia constat ex ijs partibus quæ situm habent inter se, alia ex ijs

B ij

ARISTOTELIS

quæ non habent. Est autem separata, ut numerus & oratio: coniuncta, ut linea, superficies, corpus: his etiam adiunge tem-
pus & locum. Nam partium numeri nullus est terminus co-
munis, quo partes eius copulentur, ut quinq; numerus si pars
est decem, nullo termino cōmuni quinq; & quinq; coniungun-
tur: sed disiuncta separataque sunt. Nec tribus & septem est
extremum quiddam quasi uinculum. Nec in numero omnino
possis ullum cōmumem terminum partium deprehendere, sed
deiunctæ sunt atque secretæ. Numerus igitur in rebus sepa-
ratis est habendus. In eodem genere ponenda est oratio, cui
quantitatem esse perspicuum est, quoniam metimur eam syl-
laba breui & longa. De oratione loquor ea quæ pronuncia-
tur: eius particulæ nullo termino communi cohærent. Non
enim finis est communis ad quem syllabæ uinctæ confluent:
sed unaquæq; per se deiuncta separataque est. Linea autem
coniuncta est, quia cōmumem concipere terminum licet, pun-
ctum, quo nectuntur illius particulæ, ac superficiei lineam.
Partes enim planæ figuræ communi termino copulātur. Non
aliter possis in corpore reperire terminum cōmumem lineam
aut superficiem, quo partes eius cohærent. Est generis huius
tempus & locus. Nam momentum præsens iungit præteri-
tum tempus cum futuro. Atque locus est quiddam coniunctum,
quia partes corporis occupant locum, que desinunt in
commune uinculum. Quamobrem loci particulæ quæ singu-
las partes corporis tenent, eodem fine quo partes corporis
terminantur. Locus igitur cōtinuum quiddam, utpote qui por-
rigit suas parteis ad terminum communem. Sunt præterea
quæ ex partibus constant situm quendam inter se habētibus.
Sunt alia sine illo situ, ut lineaæ partes habent inter se collo-
cationem,

cationem, quoniam singulæ alicubi sitæ sunt. Possis etiam deprehendere & ostendere ubi quæque pars iaceat in figura plana, & quicum reliqua parte cōiungatur. Haud secus plana forma parteis habet digestas. Similiter enim explicari potest ubi singulæ iaceant, & quæ cohærent inter se. Est idem situs in solido corpore, & loco. Verum in numero nemo possit ostendere ut sint positæ partes, aut ubi sedeant, aut quæ inter se necluantur, id quod accidit tēporis partibus, propter ea quodd nulla pars eius manet. Qui uero situm certamq; sedem teneret, id quod non manet? habere potius ordinem quenam dixeris, quia sit aliud hoc tempore prius, aliud postterius, qui ordo similis est in numero, quia prius numeratur unum quam duo, prius duo quam tria. hoc modo in ordinem quendam digestus esse uideatur, situm haud facile cōperias. Orationis eadem ratio, cuius nulla pars manet, quia pronunciata euauit, nec eam iam cōsequi licet. Quapropter si nulla pars manet, nulla erit partium collocatio. hinc colligi potest alia cōstare ex ijs partibus quæ habent situm, alia ex ijs quæ non habent. Ea quæ diximus sola proprie numerantur in quantitatibus, cætera omnia causæ alterius interuentu. Hæc enim intuentes alia dicimus habere quantitatē, ut quia spatiofa superficies est, dicitur candor esse multus. Ac quoniam tempus est longum, actio longa nominatur, diuturnusq; motus. Horum singula per se nullo nomine quantitatis exprimitur: ut si quis explicet quāta sit actio, tempore definiet, dicetque esse unius anni, aut ita quodammodo declarabit. Et si quis ostendat quantus sit candor, superficie definiet, quia quanta fuerit superficies, tantum candorem esse dicet. Quæ diximus igitur, ea sola per se propriè quantitates esse dicuntur.

B iii

ARISTOTELIS

tur, nihil aliud ipsum per se eò pertinet, sed causæ alterius interuentu. Porrò autem quantitati nihil est contrarium. Perspicuum est enim ijs quæ certæ definitæque sunt quantitatis, nihil esse contrarium, ut longo duos cubitos, longo treis cubitos, aut superficie, aut alicui generis eiusdem. Nihil quidem est quantitatibus ita definitis contrarium. Nisi forte dicat aliquis, multum paucō, magnum paruo contrarium esse. Horum uero nullum est in genere quantitatis, sed in eo potius quod ad aliquid refertur. Nihil enim per se ipsum magnum dicitur aut paruum, sed quia ad aliud refertur, ut mōs paruus appellatur, milium magnū, quia sit hoc maius ijs quæ sunt generis eiusdē, ille minor ijs quæ sunt in eodem genere: est igitur ad aliud quædam relatio. Nam si quid per se magnum aut paruum diceretur, nunquā mons paruus appellaretur, nunquā milium magnū. Dicimus etiam multos aliquo in uico homines esse, paucos Athenis, cum sint multo plures, & una in domo multos, in theatro paucos, in quo sint multo plures. adde quòd longum duos, treisue cubitos, & quicquid est huiusmodi, quantitatē significat. magnum aut paruum non designat quantitatē, sed potius id quod ad aliquid referendum sit. Nam quod magnum, quodque paruum est, cum altero comparatum, spectatur. Perspicuum est igitur, hæc ad aliquid referri. Præterea siue quis hæc inter quantitates ponat, siue nō ponat, nihil inter se pugnant, uti contraria. Quod enim nequit ipsum per se capi, sed refertur ad aliud, ut erit ei contrarium quicquā? Iam si contraria sunt magnum atq; paruum, idem eodem tempore cōtraria poterit admittere, & ipsa sibi erunt contraria, quia fieri potest, ut idem simul magnum paruumq; sit. Est enim paruum, si cum hoc comparetur,

idem

idem magnum, si cum illo conferatur. Potest igitur idem esse paruum atque magnū eodem tempore, ac ita simul admittere contraria. Nihil autem simul cōtraria recipere uidetur, ut in substantia uidere licet. Est enim quæ contraria suscipere possit, nemo tamen simul ægrotat & ualet, nemo simul est albus & niger, nec est aliud quicquā quod eodem tempore contraria admittat. Sequitur aliud, ut sibi res ipsæ sint contrarie, quoniam si magnum cum paruo pugnat contrariè, idem tempore eodem magnum est atque paruum, ac ita sibi contrariū, at fieri non potest, ut aliquid sibi contrarium sit. Non igitur magnum cum paruo, multum cum paucō contendit, ut aduersa. Si quis igitur dicet hæc nō ad aliquid referri, sed esse quantitatis, nihil tamen habebunt contrarij. Si quantitatis est pugna contraria, uidetur in loco maxime reperiri. Nam summum locum infimo cōtrarium ponunt, & qui ad medianam regionē locus accedit, infimū dicunt: propterea quòd intermedium mundi, & extrema longissimū sit interuallum. Ac cæterorum contrariorū definitionē ex his uidentur afferre. Definiunt enim contraria, quæ in eodem genere sita, plurimo seducta sunt interuallo. Quantitatis esse nō uidetur intēdi remittiq; ut qualitatis, ut longū duos cubitos: nihil enim magis est ac minus ita longum. Nec in numero reperias istuc, ut tria non magis, quam quinque quantitas est separata, nec quinque quam tria. Nec tempus aliud alio magis tempus dicitur. In omnibus plane quæ diximus, nihil magis & minus tantum dicitur, aut tam multum. Quantitas igitur nec intenditur, nec remittitur. Quantitatis hoc maxime propriū, parēm & imparē dici. Omnes enim de quibus egimus, pares, imparēsque dicuntur, ut corpus par impar, numerus, tempus,

ARISTOTELIS

ac quæ diximus, reliquæ omnes. Reliquorum quæ ad quantitatem non pertinent, nihil uideas par, & impar nominari, ut diathesis, id est affectio quedam, non ita saepe par uocatur & impar, sed potius similis atque dissimilis: nec albor æqualis aut inæqualis, sed similis aut dissimilis: hoc ergo quantitatis est proprium maxime, parem & imparem dici.

De ijs quæ referuntur ad aliquid.

8.

E A dicuntur ad aliquid referri, quæ id ipsum quod sunt, ad alia referunt, & aliorum esse dicuntur, aut quoquo modo aliter cum alio conferuntur: ut maius quicquid est, id omne ad aliud refert, atque in alio consistere dicitur. dicitur enim aliquo maius. Duplum quoque hoc ipsum quod est, ad alterum refert, & illius esse dicitur: alicuius enim duplum esse dicimus. Sic referuntur alia quæ sunt generis huius. In relatis ad aliquid habentur ea quæ sunt eiusmodi, cuiusmodi est habitus, affectio, scientia, situs. hæc omnia quæ diximus, quicquid sunt, ad aliud referunt, & aliorum esse dicuntur, aut quoconque modo aliter cum alio conferuntur, non aliud quidpiam sunt. Habitus enim alicuius habitus, scientia alicuius scientia, situs alicuius rei situs esse dicitur. Sic & alia referuntur. Ad aliquid igitur relata sunt, quæ id ipsum quod sunt sic ad alia referunt, ut eorum esse dicantur, aut quovis modo aliter ad alterum spectant, ut mons dicitur magnus cum altero comparatus. Mons enim ad alterum refertur, cum dicitur magnus, & simile alicui simile, aliisque huiusmodi ad aliquid relata dicuntur, accubatio, status, sessio, quidam situs sunt. Situs autem habentur in relatis. Accubare aut stare aut sedere non sunt illa quidem situs, sed ab ijs quos diximus, duxerunt appellationem. In ijs quæ cum aliquo conferuntur,

est

est oppositio contraria, ut uirtus uitio contraria, cum sit hoc et illa in genere comparatorum, ut scientia ignoracioni. Non omnibus autem quae sunt generis huius oppositio contraria est. duplo contrarium nihil est, nihil triplo, nihil cuiquam eiusmodi. Videntur autem relata intendi remittiique posse. Nam magis et minus simile dicitur, ac dissimile: et aequale magis et minus, ac inaequale, cum sit utrumque ad aliquid relatum, quia simile alicui simile, aequabile alicui aequabile. Non omnia autem hoc patiuntur. non enim duplum magis minus est duplum, non aliud simile. Omnia uero quae spectat ad aliqui reciprocantur, ut seruus domini seruus, dominus serui dominus esse dicitur: itemque duplum dimidiij duplum, contra dimidium dupli dimidium: maius minore maius, et minus maiore minus. In alijs eodem modo reciprocatio est, nisi quod interdum casu discrepabunt in elocutione, ut scientia est eius quod sciri potest scientia: quod sciri potest, scientia sciri potest. sensus eius quod sentiri potest, sensus: quod sentiri potest, sensu sentiri potest. Enim uero non uidebuntur interdum reciprocari, si non congruenter eo referantur quo debent: sed is peccet qui refert, ut si ala dicatur avis esse, non ita uicissim retro comeat avis alae, quia prius illud non est redditum convenienter ad id quod debet, avis ala. Non enim quia avis est, ea ratione dicitur avis ala, sed quia animal est alatum: animalibus enim multis alae sunt, quae aves non sunt. Si congruenter ergo relatum fuerit istuc, uicissim commutatur, ut ala est alati cuiuspiam ala, alatum est alis alatum. Interdu fortasse nomen facere erit necesse, si nullum sit inditum ad quod congruenter referatur, ut si nauigij clavis referatur, non est congruens relatio: non enim quia nauigium est, ea ratione dicitur

C

ARISTOTELIS

eius esse clavis. Sunt nauigia quorum nulla sunt gubernacula, ^{et} circa non reciprocantur haec duo: non enim dicimus clavis nauigium, sed congruentior fortasse erit relatio si conferatur hoc modo, clavis clavata nauigij clavis, aut alio quovis modo, quandoquidem non est inditum nomen. Viciissim retro comeat, si conuenienter reddatur: nauigium clavatum, aliquo clavo clavatum. In ceteris haec seruanda ratio, ut caput congruentius conferatur si dicatur capitati caput, ^{et} si animalis: non enim quia animal est, habet caput, quia animalia multa caput non habent. Hoc modo nullo fortasse negocio sumet quispiam ea quibus imposita non sunt nomina, si a primis eis quae reciprocari possunt, nomina imponat, ut in eis quae supra demonstrauimus, ab ala dicitur alatum, a clavo clavatum. Omnia igitur relata si apte explicitur, viciissim commeniant. Nam si ad quiduis referantur, non ad id unde nomen accipiunt, non reciprocantur: hoc dico, nihil eorum, quae sine controversia reciprocantur, et habent imposta nomina viciissim retro comeare, si referatur ad aliquid accidentium non ad id unde nominatur, ut seruus si non dicatur esse domini, sed hominis, aut bipedis, aut eiusmodi cuiusquam, non reciprocatur: dici enim haud potest, homo serui homo, quia non est congruens haec relatio. Si uero quod spectat ad aliquid ei cui a fine est, et a quo nomen accepit attributum est, sublati omnibus quae accidunt, eo solo reliquo quicum debuit comparari, accommodate semper eo referetur: ut si seruus cum domino comparetur, detractis omnibus quae domino conueniunt, qualia sunt bipes, facultate discipline capessendae praeditus, et homo, hoc solo reliquo quod est dominus, seruus semper ei conuenienter dicetur: seruus enim domini seruus. Quod si non attribuatur

tribuatur ei cui affine est, & a quo duxit nomen, ademptis omnibus reliquis, eo solo relicto cui sit attributum, cum eo minime congruet. Referendo dictus fuerit aliquis seruus hominis, alia auis: homo uero ne dominus sit appellatus, ea de tracta appellatione, iam seruus & homo male conferentur, quia si non est dominus nullus est seruus: similiter si auē non dixeris alatam, non erit ala in numero relatorum, quoniam si non sit alatum quid, non erit ala cuiusquam: debet igitur eo quodque reddi unde nomen habet affinitate quadam. Quod si inditum nomen est, facilis erit collatio: si non est, erit necessario faciendum. Si redditur hoc modo, nemini dubium, quin omnia quae referuntur ad aliquid reciprocantur. Videntur autem relata simul esse natura. Id in plerisque uerum est, in quibusdam haud uerum: simul enim sunt duplum & dimidium: atque si est dimidium, duplum simul est. Si dominus est, & seruus: si seruus est, & dominus. itemque cetera. Hæc tolluntur alterum ab altero. Si non sit duplum, non erit dimidium: si non sit dimidium, non erit duplum. Est eadem ratio ceterorum quae sunt generis eiusdem. Non in omnibus autem spe. Etantibus ad aliquid hoc uerum est quod diximus relata simul esse natura. Nam quod sciri arte potest, id scientia prius esse existimandum est, quia omnium fere rerum tum scientias comprehendimus, cum exortæ natæque sunt. In paucis aut in nulla re certe uideas unam rem quae cadit in artem & scientiam illius esse natam. Præterea id quod arte sciri potest sublatum, scientiam tollit, non item contraria. Non erit scientia, si desit res quae sciatur, quia nullius esset scientia. Si uero scientia non sit, nihil prohibet aliquid esse quod arte sciri queat, ut circuli quadrata dimensio, si arte comprehendendi potest. Eius quidem nulla

C ii

A R I S T O T E L I S

adhuc scientia, ea tamen arte sciri potest. Atque etiam si animal sustuleris, non erit scientia, poterunt tamen res multæ arte cognosci. talia sunt ea, quæ sensu percipiuntur. Nam quod in sensum cadere potest, prius est sensu, quia si sustuleris illud, una cum eo sensum tolles. sensus autem non tollit illud. Sensus enim circumstant corpus, et in corpore sunt: eo sublato quod sensu percipi potest, una tollitur corpus, quia corpus est in ijs quæ cadunt in sensum, quo sublato perit sensus, hunc ergo tollit illud, non item contraria: animali sublato tollitur una sensus. Corpus enim sensu percipitur, ut calidum, dulce, amarum, ac cætera omnia quæ cadunt in sensum. Præterea sensus una cum sentiente nascitur, ut cum animali. Quod autem sensu percipi potest, sicut antequam animal et sensus esset, ut ignis, aqua, et ea, ex quibus constat animal, clementa, quæ ante fuerunt uniuersa, quæ esset animal aut sensus. hinc rem in sensum cadentem priore fuisse uideri potest. Oritur quaestio, nullane substantia (uti uidetur) sit in numero relatorum: an hoc etiam accidat quibusdam substantijs secundis. Id enim uerum est in substantijs primis, quia nec earum partes, nec ipsæ totæ referuntur ad aliquid. Nec enim hominum quisquam alicuius est homo quidam, nec unus aliquis bos est alicuius quidam bos. Eadem ratio partium. Non enim una aliqua manus dicitur alicuius una aliqua manus, sed alicuius manus, ac caput eodem modo. In plerisque secundis substantijs simile quidam reperies, ut homo non dicitur alicuius homo, neque bos alicuius bos, neque lignum alicuius lignum, sed alicuius possessio. perspicuum est in eo genere nihil esse quod referatur ad aliquid. In quibusdam uero secundis substantijs est cœtraversia, ut caput alicuius caput, manus alicuius manus diciatur,

tur, ex quicquid est eiusmodi. Hæc igitur relata uideri possunt. Profectò enim si satis est explicata definitio relatorum, aut difficile est admodum, aut arduū magis quam quod fieri possit, hoc demonstrare, nullam substantiam relatorum more dici. Si non satis est declarata, sed ea relata sunt, quæ nullo modo esse possunt nisi quodāmodo ad aliquid spectent, non nihil erit fortasse, quod ad ista respōdeatur. Definitio prior tametsi omnibus relatis conuenit, non tamen quod aliorum esse dicuntur id ipsum quod sunt, idē est quod ad aliquid referri. Ex his planum fit, si quis intelligat plane certaque definitione, quidnam sit ad aliquid relatum, illud quoq; certo esse intellecturum ad quod referri debeat. Hinc etiā intelligi potest, si quis nouit hoc in relatis habendum, (non alia autem relatis est substantia, q; ad aliud quodāmodo referri) illud quoq; nouit id ad quod refertur quodāmodo. Quia si nō uidit plane quicum debeat quodāmodo cōferri, id quoq; nesciet, an ullo modo debeat in relatis haberi. In singulis istuc perspicuum. si quis, exempli causa, uidit hoc certo esse duplum, cōtinuo id quoq; certo uidit cuius sit duplū. Nam si nullius rei certae atque definitæ duplū esse nouit, an duplū sit, omnino ignorauit. Sic, & istuc si cognouit esse pulchrius, quonam pulchrius sit, ut statim sciat certo necesse est. Ea de causa haud dubie sciet, hoc turpiore pulchrius esse, quoniā dubie nosse, opinio est, nō scientia: propterea q; iam plane non intelliget esse pulchrius turpiore, quandoquidē accidere potest, ut nihil sit eo turpius. Non est ergo dubium quin si quis certo sciat aliquid in relatis habendū, & illud haud dubie cognoscat ad quid referri debeat. At uero caput, manus, & quicquid est eiusmodi in genere substantiae, quidnam sit plane scire possumus, quò debeat

C iii

referri cognoscere nihil est necesse : cuius enim caput, & cuius manus sit, certo scire non est necesse. Non sunt igitur hæc in relatorū numero ducenda. Quod si est, id ucre dicetur nullam hoc in genere substantiam esse ponendam. Molestum fortasse est eum qui non hæc sæpe perspexerit, aliquid uehementer affirmare, non est tamen inutile de quolibet eorum proposuisse quæstionem.

De Qualitate.

9.

QUALITATEM esse dicendā puto, unde appellatio ducta quales sint res ostendit. Non autē dicitur uno modo. Vnam porro specie eius dicas licet habitū & affectionē. Differt autē habitus ab affectione, q̄ ille sit diuturnior stabiliorque. Eiusmodi sunt scientiæ atq; uirtutes. Scientia quidem certe uidetur permanentior esse atq; diuturnior, etiam si quis mediocriter eam fuerit adeptus, nisi aut à morbo, aut ab alia re istiusmodi insignis fiat mutatio. Virtus quoq; stabilis, ut iustitia atque temperantia & aliæ generis eiusdem, non uidetur facile moueri posse, atq; mutari. Affectiones autē dicuntur qualitates eæ quæ facile moueri, breuiq; tempore mutari possunt, ut calor, frigus, morbus, sanitas, & alia generis eiusdem. His enim quodāmodo afficitur homo, celeriterque mutatur frigidus ex calido factus, æger ex sano: & que breuis est aliarum mutatio, nisi si qua iam temporis diuturnitate altera quasi natura fiat & immota iam, aut certe pene immutabilis sit, quam quis habitum iam poterit appellare. Hoc autem perspicuum est eos qui dicunt habitus, uelle ita nominari qualitates diuturniores cōstantioresq;. Eos enim qui non ita magnā scientiarum partem tenent, sed mutari facile possunt, nō dicunt habitu præditos, etiam si quodāmodo sunt affecti

affectionis scientia, aut peius aut melius. Habitus igitur ab affectione differt, quod hæc facilius mouetur, ille uero diuturnior sit atque constantior. Habitus sunt affectiones quædā. Affectiones ut sunt habitus, nihil est necesse. Nam quibus insunt habitus, ijs afficiuntur, quibus affectiones sunt, nō statim habitu sunt prædicti. Alterum genus qualitatis ex quo nonnullos ad pugilum certamen aut ad cursum aptos, aut ad sanitatem aut ad morbum dicimus esse proclives, ac ut summatim dicam, quæ à naturali facultate aut à contraria priuatione ducunt nomen. Ex ijs nihil dicit nomen ex eo quod afficitur quodammodo, sed quod habet naturalem facultatem aut aliquid agendi facile, aut nihil patiendi, uel contrariam priuationem, ut apti uel ad cæstus uel ad cursum non eo dicuntur, quod sint affecti quodammodo, sed quod habeant insitam uim aliquid agendi expedite, aut nullam facultatem. Valentines autem dicuntur, quod habeant naturalem facultatem nihil patiendi facile, si quiduis accidat. Valetudinarij, quod nō habeant uim naturam facile resistendi, si quidlibet occurrat mali. Non aliter durum dicitur & molle, illud quidē quod habet facultatem resistendi quo minus facile dividatur, hoc uero quod nulla præditū sit eiusmodi facultate. Tertium genus qualitatis constat ex ijs qualitatibus quæ patibiles sunt, & affectus, in quo genere sunt dulcedo, amaror, acerbitas & his affinia, atque etiam calor, frigus, candor, nigror. Eas esse patibiles qualitates nō est dubium. Quæ suscipiunt eas, hinc ducunt appellationem qualia sunt indicantē, ut mel quia dulcedinem cepit, dulce nominatur, & corpus candidum à candore suscepto. Similis est ratio ceterorum. Dicuntur autem qualitates patibiles nō quo quæ receperunt eas, aliquid passa

ARISTOTELIS

sunt: mel enim non siccirco dulce uocatur, quod aliquid passum
 sit, nec aliud quicquam generis eiusdem. eodem nomine calor &
 frigus appellantur, non quo quae suscepereunt, aliquid passa
 sint, sed ita nominatur, quod omnes quas diximus, faciunt ut
 aliquid patientur sensus. Dulcedo gustatum non nihil afficit,
 tactum calor, itemque ceteræ. Candor & nigror, & alij co-
 lores non eodem modo patibiles, quo dictæ iam qua-
 litates, sed propter natæ sint ex affectione. Non enim dubium est
 quin ex affectu multæ colorum mutationes oriætur. Nam qui
 erubuit, sicut est ruber: qui timuit, pallidus. adde quicquid
 est eiusmodi. Quapropter si quis à natura passus est huius-
 modi quidpiam accidens, aut nonnullam affectionem, credibi-
 le est consimili affici colore. Quæ enim quo tempore quispiam
 erubuit, affectio orta est in corpore, eadem oriri potest ex na-
 tura constitutione, ut natura similis oriatur color. Qualitates
 igitur quæ accidentur hoc modo ex affectionibus quibusdam
 quæ non facile mouentur, sed permanent, & ab his capiunt
 initium, patibiles appellantur. Siue enim pallor aut nigror
 oriatur ex nativa constitutione, qualitas appellatur, propter
 effecti talem ducimus appellationem, siue ex longo morbo, aut
 æstu acciderit, ita ut haud facile discedat, aut toto uita tem-
 pore maneat, uocatur etiam patibilis. propterea propter hinc appella-
 tio ducta quales simus ostendit. Quæ uero nascuntur ex ipsius
 quæ nullo negocio dissoluuntur, & celeriter abscedunt, affec-
 tiones non qualitates appellatur, quod ab eis non ea ducitur
 appellatio, quæ quales sint homines, ostendat. Nec enim ru-
 bens propterea propter erubuit appellatur ruber, nec expallescens
 eo propter metuit, pallidus, sed potius quod sit aliquid passus. Non
 igitur qualitates hæ motiones uocatur, sed affectiones. In ani-
 mo

mo quoq; dicuntur qualitates patibiles & affectiones. Quæ statim quando nascimur, oriuntur ex affectionibus quibusdam ægre discedentibus, eæ dicuntur qualitates, ut furor mentem præcipit, ut ira, ut alia generis eiusdem: ex ijs enim ducunt appellatiōnēm nonnulli, ut iracundi atque furiosi. Eæ quoque deiectiones mentis quæ non sunt naturales, sed ab alijs quibusdā interuenientibus malis ortæ sunt, siue ægre diuelluntur, siue nō mouentur omnino, sunt qualitates, quia nō nullos nominant, & quales sint explicat. Quæ nascuntur ex ijs quæ facile celeriterq; decedunt, uocantur affectiones, ut si quis do lens fiat iracundior. Non enim uocatur iracundus, qui in ea perturbatione animi grauius succensuit, sed potius quod perturbatus sit. Affectiones igitur dicuntur, nō qualitates. Quarum genus qualitatis est figura, & in quaq; re expressa forma. ac præterea rectus habitus & inflexus, & si quid est huiusmodi. Ex una quaq; istarum qualitatum dicitur appellatio, quæ quale quid sit, ostendit. Nam triquetru aut quadratum aliquid rectum & incuruum ex ea appellatiōne nominatur. ac ex forma singulæ res efformatae capiunt appellatiōne qualitatis. Rarum autem & densum, asperum & lœue significare uidentur aliquid esse qualitate præditum, aliena tamen putanda ab affectione qualitatis. At potius utrumque uidetur indicare situm quendam partium, quia densum in circulo nominatur, & partes partibus propius hæreant. Rarum & partes à partibus distent. Lœue & eius partes in rectū quodammodo sitæ sint. Asperū & pars emineat, pars deppressa iaceat. Ac fortasse aliquod aliud genus qualitatis esse uideri potest, sed haec sunt quatuor numero, que maxime nominatur. Sunt igitur qualitates eæ quas demonstrauimus. Quæ appellantur

D

ARISTOTELIS

hinc nomine deducto, aut quoquo alio modo nomen ab ijs accipiunt, ea dicuntur talia, quale est id quod dedit nomen. Ac in plerisq; aut in omnibus fere ex ipso nomine qualitatis dicitur nomen, ut ex candore candidus, ex grammatica grammaticus, ex iustitia iustus, ex alijs alia. In quibusdā propter ea q̄ qualitati non sunt imposita nomina, non possunt ea quæ nomen ducunt ex illis, ab ipso nomine qualitatis accipere, ut aptus ad cursum, aptus ad pugilum certamen. is qui à naturali facultate nomen habet, à nullo qualitatis nomine cepit appellationem. Non enim sunt indita nomina facultatibus, unde qui sunt idonei uocentur, ut scientijs data unde sic affecti pugiles appellantur aut palestritæ. Ars enim dicitur pugilatio & palæstra. Qualitatibus ijs affecti capiunt nomen à scientia deductum, quod quales sint explicat. Interdum tametsi nomen est qualitatis, attamen ex eo non accipit nomen, qui ab ea nominatur, ut à uirtute bonus. Aliquis enim quòd habet uirtutem bonus appellatur, non tamen dicit à uirtute nomen, id quod reperitur in paucis. Quæ appellatur ergo ab ijs quas diximus qualitatibus, aut hinc nomine deducto, aut quoniam alio modo nominatur. In qualitate est oppositio contraria, ut iustitiae contraria est iniustitia, nigrori candor, alijs alia. Quæ ducunt appellationem ex illis, similiter contrarie certant, ut iustum cum iniusto, candidū cum atro. Id non omnibus est commune, quia flavo colori, aut pallido, aut alijs intermedijs, tametsi sunt qualitates, nihil est contrarium. Quod si alterum ex contrarijs est qualitatis, alterū erit generis eiusdem. Id planum fiet, si quis alia genera siue categorias alias omneis proponat, ut si iustitiae iniustitia contraria sit, & iustitia sit qualitas, erit & iniustitia qualitas.

Nulla

Nulla quidem certe alia categoria iniustitiae accommodata, non quantitas, non relatorum genus, non id quod ubi res sit ostendit, non aliud prorsus ullum, sed qualitas ei conuenit. Est eadem ratio cæterorum quæ sunt hoc in genere cōtraria. Qualitates admittunt intentionē, remissionēq;: aliud enim alio magis minusue candidū dicitur, & magis aut minus iustum. Accipiunt etiam incrementū, quia quod album est, fieri potest albius. Nō omnia sic augeri queūt, sed permulta. Nam dubitet aliquis, num iustitia dicenda sit magis & minus iustitia. Eadem est alijs in affectionibus dubitatio. Dubitant enim quidam, num sic augeātur illæ. Etenim iustitiam aliam alia magis & minus iustitiam, ualetudine ualetudinem dici oportere nō ita confirmāt. At uero dicunt alterū minus habere ualetudinis aut iustitiæ: eodem modo minus habere grammaticæ & aliarū affectionū. Sed ea quæ nominātur ex illis, sine cōtrouersia intenduntur remittunturque. Alius alio doctior grammaticus, & homo ualentior iustiorque. Eadem ratio cæterorum. Triquetrum autem & quadratum, cæteræq; figuræ, non suscipiunt illam intentionem & remissionē. Quæ definitionem trianguli suscipiunt & circuli, omnes similiter trianguli circulique sunt. Ex ijs quæ non accipiunt eandem definitionem, nulla magis figura dicetur. Nibilo magis quadrata quam altera parte lōgior figura, est circulus, quia neutra recipit circuli definitionem. Ut summatim dicam, nisi recipiat utrumq; comparitorum rei propositæ definitionem, alterum altero nō dicetur magis id esse. Nō omnia igitur qualitate prædicta intenduntur & remittuntur. Ex ijs quæ dixi nihil est proprium qualitatis. Solæ qualitates similes dissimilésque dicuntur. Nihil enim alteri simile dicitur, nisi in

D ij

ARISTOTELIS

qualitate comparatum. Qualitas igitur ipsa per se proprie similis aut dissimilis appellatur. Non est cur uereamur, ne quis dicat nos cum mentione fecimus qualitatis, enumerasse multa quae referuntur ad aliquid, nepe habitus & affectiones numerabamus in ijs quae cum aliquo cōferuntur. In omnibus fere quantitatibus genera referuntur ad aliquid. Singulæ partes nullæ. Scientia cum sit genus, id ipsum quod est ad alterum refert, & illius esse dicitur: alicuius enim rei scientia est ac dicitur. Singulæ partes eius nō ita referuntur, ut grammatica non dicitur alicuius rei grammaticæ, non item musicæ. Verūtamen nomine generis hæ partes habentur in relatis, ut grammaticæ dicitur alicuius rei scientia, non alicuius rei grammatica: musica alicuius rei disciplina, nō alicuius rei musica. Partes igitur non sunt in relatis habendæ. A partibus tamen ducimus appellationes, que quales simus ostendunt, quonia habemus illas: dicimus enim docti q̄ nonnullā teneamus doctrinam. Itaque partes dicere licet qualitates ex quibus interdum sumimus appellationem, non sunt tamen in numero relatorum. Præterea si res eadem sit qualitas, & spectet ad aliud, non est absurdum eam in utroque genere numerari.

De agendo, patiendo, reliquisque generibus. 10.

A G E R E & pati tum oppositionē contrariam, tum intentionem remissionēque recipiunt. Contraria sunt enim calfacere & refrigerare, calere & frigere, lætarī & dolere. admittunt igitur oppositionem contrariam. Intenduntur etiā atque remittuntur. Licet enim magis & minus calfacere, & calefcere & dolere. Recipiunt ergo plus minusque agere & pati de his hactenus. De eo quod est situm esse, diximus cum de relatis egimus, nempe à situ duxisse nomine. De reliquis generibus,

neribus, tempore, loco, & habendo, quia perspicua sunt, non aliud quicquam dicimus, quam quod initio ostendimus, habere declarare, quod calceatum & armatum esse: locum designari, ut in lyceo, in foro. Adde quae de eis exposita sunt. De generibus propositis haec satis multa.

De categorijs decem hactenus. dicendum de ijs quae sequuntur categorias, in quibus oppositiones. II.

D I C E N D V M quot modis ea quae opponuntur, soleant opponi. Aliud alij dicitur opponi quatuor modis, aut ut relata ad aliquid, aut ut contraria, aut ut priuatio & habitus, aut ut affirmatio & negatio. Quae sunt eiusmodi opponuntur omnia, ut pingui minerua rem explicet, opponuntur relata, ut duplum dimidio: contraria, ut malum bono: priuatio & habitus, ut cæcitas & aspectus: affirmatio & negatio, ut sedet non sedet. Porro autem quae opponuntur ut relata, quicquid ipsa sunt, ad ea quae sunt aduersa referunt, & illorum esse dicuntur, aut aliter quoquo modo cum eis conferuntur, ut duplum id quod est, ad aliquid refert nempe dimidiū, & alterius esse dicitur: est enim alicuius dimidiū duplum. Scientia quoque rei quae sciri potest, opponitur ut relata: quia quicquid est, ad rem quae sciri potest, refert, & illius esse dicitur. Atque res quae sciri potest, id quod est, ad oppositam refert scientiam. Nam quod sciri potest, aliqua scientia sciri posse dicitur. Quae opponuntur ergo ut relata, referunt id quod sunt ad aduersa, ac illorum esse dicuntur, aut quo possunt modo alterum cum altero conferuntur. Quae contendunt ut contraria, nequaquam id quod sunt, inter se referunt, dicuntur tamen inter se contraria. Non enim bonum mali bonum dicitur, sed malo contrarium. Oppositiones igitur illæ

D ij

ARISTOTELIS

inter se differunt. Quæ cōtraria sunt ciusmodi, ut necesse sit alterū ijs inesse quibus suapte natura accidit, aut de quibus dicūtur, inter ea nihil est mediū. Quorum uero non est necesse alterum inesse, omnia habent aliquid intermediū, ut morbus & sanitas animantis corpori suapte natura accident, necesse profecto ex his cōtrarijs alterum, aut morbū aut bonam ualitudinē in animalis corpore reperiri. Impar de numero dicitur & par, atq; adeo necesse est alterū numero inesse aut impar aut par. Nec aliquid est medium inter morbum & sanitatem, par & impar. Sed ea quorum alterum inesse nihil est necesse, habent aliquid interiectū, ut nigror & candor in animalis corpore naturaliter inesse possunt, nō est tamen necesse alterū eorum in corpore reperiri: quia non omne corpus est aut candidū aut nigrum: improbus & probus homo dicitur, ac ita dicūturalia multa. non est tamen necesse alterum eoru in ijs inueniri de quibus dicuntur. nec enim aut improba aut proba sunt omnia. Inter hæc aliquid est mediū, ut inter colorē candidum & nigrum, fuscus & pallidus, & alijs colores. Inter probum & improbum, id quod neq; probum est, neque improbum. Intermedijs quibusdam imposita sunt nomina, ut fusco & pallido colori qui sunt inter candidum & nigrum, ac cæteris coloribus. Nonnullis igitur intermedijs indita sunt nomina. In quibusdam facile non est id quod interiectur, nomine designare, sed utriusq; extremi negatione definitur, ut quod neque bonum neq; malum est, nec iustum nec iniustum. Priuatio & habitus in eodem aliquo esse dicuntur, ut asperitas & cæcitas in oculo. ut summatim dicam, id in quo sponte reperitur habitus, dicitur & habitum & priuationem recipere posse. Tum uero dicimus, quicquid habitum recipere potest,

potest, esse priuatum, quando id nondum suppetit ei, cuius est
 compos ac natura particeps, aut quo tempore iam habere de-
 bet. Edentulum dicimus non quia dentes non habet, et cæ-
 cum non quia sit aspectu destitutus, sed quia non tum habet,
 cum ei natura dedit ut haberet. Sunt quæ ab ortu nec aspe-
 ctum nec dentes habent, quæ nec cæca nec edentula dicuntur.
 Priuari autem et habitu præditum esse, non est idem quod
 priuatio et habitus. Habitus enim est aspectus, priuatio cæ-
 citas. Aspectu præditum esse non est idem quod aspectus, et
 cæcum esse non est idem quod cæcitas. Cæcitas enim priu-
 atio quædam est. Cæcum esse, est esse priuatum, non priuatio.
 Nam si cæcitas esset idem quod cæcum esse, de eodem utrumq;
 diceretur: at homo dicitur cæcus, non cæcitas. Hæc uidentur
 opponi, priuatū esse et habitu præditum, sicuti priuatio et
 habitus. oppositionis est idem genus. ut enim cæcitas oppo-
 nitur aspectui, ita cæcum esse opponitur ei quod est aspectum
 habere. Id quoq; quod sub affirmationem cadit et negatio-
 nem, non est affirmatio et negatio, quia affirmatio est ora-
 tio aiens, negatio oratio negans. Quod sub affirmatione est
 atque negatione, non est oratio, sed res. Hæc non aliter op-
 ponuntur assertio et negatio, quod in his est idem
 genus oppositionis. ut interdum affirmatio negationi oppo-
 nitur, ut sedet, ei quod est, nō sedet, ita res posita sub utroq;;
 nempe sedere aliquem et non sedere. Id porro perspicuum
 est priuationem et habitum non sic opponi, ut ea quæ refe-
 runtur ad aliud. Nō id quod est refert ad aliud, et eius es-
 se dicitur, quia non est aspectus cæcitatis aspectus, nec eo re-
 fertur alio modo. Similiter cæcitas dici non possit aspectus
 cæcitas, sed aspectus priuatio, cæcitas appellatur. Nec cæci-

ARISTOTELIS

tas aspectus , nec aspectus cæcitatis dicitur. Adde q̄ omnia
 relata uicissim retro cōmeant. Itaque si cæcitas eſſet in rela-
 tis, reciprocaretur cum eo qui cum comparatur, non autē re-
 ciprocatur, quia nō dicitur aspectus cæcitatis aspectus. Hæc
 autem quæ sunt habitus & priuationis non opponi more cō-
 trariorum hinc perspicuum est. Contrariorum quæ nihil ha-
 bent intermedium, alterum semper esse neceſſe eſt in ijs qui-
 bus suapte natura accidunt, aut in ijs de quibus enunciātur,
 quandoquidē inter ea nihil eſt mediū, quorum alterum in eo
 quod admittere potest esse neceſſe eſt, ut inter morbum & sa-
 nitatem, par & impar. Quibus uero nihil eſt interiectū, nun
 quam eſt neceſſe alterum in omni re inueniri quæ fuscipere
 potest . Non enim quicquid candorem aut nigrorem recipit,
 id aut candidum eſſe aut nigrum neceſſe eſt, nec calidum aut
 frigidum quicquid his accidentibus patet, quia nihil prohibe-
 bit inesse aliquid eorum quæ media sunt . Præterea aliquid
 eſt inter ea mediū, quorum alterum nō eſt neceſſe in eo quod
 aptum eſt ad recipiendū inueniri, niſi quibus unum naturali-
 liter ineſt, ut igni calor, niui candor. In his alterū inesse cer-
 tum definitūque eſt neceſſe, non utrumlibet. Non enim fieri
 potest ut ignis sit frigidus, & nix atra. Non igitur opus eſt
 alterum inesse in omni re admittente, sed in ijs tantū quibus
 naturaliter unum eſt insitum. atque his unum conuenit certū
 definitūque, non alterutrum. In priuatione & habitu neu-
 trum eſt eorū quæ diximus uerum, quia nō semper eſt neceſ-
 ſe alterum in eo poni quod ei patet. Quod enim sic natura
 comparatum eſt ut nondum uidere poſſit, neque cæcum dici-
 tur, neque aspectu præditum: hæc igitur non erunt in ijs con-
 trarijs habenda quæ nihil habent intermedium . Nec etiam
ſunt

sunt in eorum numero quibus aliquid est interiectum, quia necesse est alterum istorū in eo quod aptum est ad recipiendum, inueniri, quoniam ubi iam sic erit animal comparatum ut uidere possit, tum aut cæcum dicetur, aut aspectu præditū. Ac horum cohæret non alterum definite, sed alterutrum. Non enim necesse est aut cæcum, aut aspectus cōpos esse, sed utrūlibet. Contrariorū uero quæ aliquo medio separātur, nunquā necessitas adigit, ut alterum recipiatur ab omnibus ijs quæ possunt illud admittere, sed à quibusdā, & his definite unum, non utrūlibet accidit. Hinc planum factum est ea quæ sunt priuationis & habitus, neutro contrariorum modo contendere. Præterea in cōtrarijs, re quæ recipit manente, commutatio fieri potest, nisi si cui naturaliter insit unū, ut igni calor. Etenim sanum fieri potest ægrum, & candidum in nigrum mutari, frigidum in calidum, bonum in malum, malum in bonum. Nam malus ad exercitationes meliores abductus atque rationes, quāvis parum ad bonitatem promouerit, tamen si semel aliquantulum promouerit, sine dubitatione aut perfecte mutabitur, aut admodū magnum capiet incrementum, quia semper ad uirtutem proclivior, proniorque efficitur, tametsi non ita magnam fecit initio progressionem. Itaque credibile est eum magis promouere. Id cum semper fit, plane in habitum contrarium uertitur, nisi tempore excludatur. In priuatione & habitu commutatio fieri non potest. Ex habitu quidem mutatio fit in priuationem, ex priuatione in habitum fieri non potest. Nullus enim cæcus factus, iterum uidit: nec qui calvus erat, comam recepit: nec qui edentulus erat, dentes iterum produxit. Quæ porro pugnant ut affirmatio & negatio, certū est nullo à nobis en-

E

ARISTOTELIS

merato genere pugnare . In his enim solis semper est necesse alterum uerum, alterum esse falsum. In contrarijs non item, non in relatis, non in priuatione & habitu . Ut sanitas & morbus contraria, neutrūmque uerum est aut falsum. Similiter duplum & dimidium opponuntur more relatorum, neutrūmque uerum est aut falsum. Nec uera sunt aut falsa, que priuationis & habitus esse dicuntur, ut aspectus & cæcitas. Ut summatim dicam, quæ separatim, sine ulla coniunctione dicuntur, neque uera sunt neq; falsa. At quæ diximus, omnia separatim efferuntur. At uero id fieri maxime uidetur in contrarijs coniunctis, quia Socratem ualere & Socratem ægrotare sunt contraria. Sed in his non est necesse alterum semper esse uerum, alterum falsum. Si Socrates sit, unum erit uerum, alterum falsum: si non sit, utrumque falsum: quia si non sit omnino, uerum non est eum aut ualere aut ægrotare. In priuatione & habitu, si non sit omnino, neutrū uerum: si uero sit, non alterū uerum semper, alterum falsum. Socratem aspectus esse compotem & cæcum esse opponuntur, uti priuatio & habitus. Si sit, haud necessario unum uerum est alterum falsum. Nam cum sic natura comparatus est, ut nondum uidere possit, utrumque falsum. Si uero non sit Socrates, tum neutrū uerum, & aspectus esse compotem & cæcum esse. In affirmatione & negatione, siue sit ille, siue non sit, semper alterum uerum erit, alterum falsum . AEgrotare Socratem & nō ægrotare sic dicimus, ut eo uiuo itemque mortuo semper alterum uerum sit, alterum falsum. falsum est ægrotare qui non est: non ægrotare, uerum . In ijs igitur solis quæ aiunt & negant, hoc uti proprium inuenitur, alterum uerum esse aut falsum.

De

De contrarijs.

12.

CONTRARIUM est necessariò malum bono , id quod inductione rerum singularum perspici potest, ut sanitati morbus, iniustitiae iustitia, fortitudini ignavia, alijs alia generis eiusdem . Malo autem contrarium est nunc bonum, nunc malum. Exuperantia defectioni contraria, cum sit utraque mala. Itemque mediocritas utrique contraria cum bonū sit. In paucis uideas istuc. In compluribus bonum malo contrarium . Præterea si unum contrariorum sit in rerum natura, ut alterum sit, nihil est necesse. Si bene ualeant omnes, sanitas erit , non morbus. Similiter si alba sint omnia, candor erit non atror. Atque etiam si Socratem bene ualere ex Socratem ægrotare contraria sunt , nec possunt ambo simul eidem inesse, fieri non poterit, ut si unum sit, alterum constet. Si sit unum quod ait bene ualere Socratem, nō erit illud quod affirmat eundem ægrotare. Illud quoque perspicuum in eadem re aut specie aut genere, naturaliter existere contraria. Morbus & sanitas in corpore animantis naturaliter insunt: candor & nigror in quoouis corpore: iustitia & iniustitia in animo sunt humano . Atque adeo necesse est omnia contraria statui aut in eodem genere , aut in generibus contrarijs, aut ipsa, genera esse. In eodem genere, album & atrum nempe colore. In generibus contrarijs, iustitia & iniustitia: illius genus est uirtus , huius uitium. Bonum & malum non sunt in genere, sed ea nonnullorum sunt genera.

De Priore.

13.

DICITVR aliud alio prius quatuor modis. Primo uel summa proprietate refertur ad tempus, ex quo aliud alio annosum magis & antiquum dicitur. Nam q̄ longius est tem-

E ij

ARISTOTELIS

pus, aliquid antiquius dici solet et magis annosum. Altero modo prius est, quod non reciprocatur in consecutione, quæ quid esse demonstrat, ut unum prius est duobus, quia si duo sint, continuo est consequens unum esse: si uero sit unum, ut duo sint nihil est necesse. Itaque non reciprocatur ab uno consecutio ad alterum statuendum. Hoc genus prioris esse uidetur à quo non retro comeat consecutio. Alio modo prius dicitur ordine quodam, ut in scientijs et orationibus. In ijs scientijs quæ utuntur demonstratione, prius est aliquid atque posterius ordine. In geometria elementa priora sunt ordine descriptionibus. In grammatica literæ siue elementa priora syllabis. In orationibus similis ordo. Exordium quod proœmiū uocant, narratione prius est ordine. Iam præter ea quæ diximus, id quod melius est ac honore dignius, uidetur prius esse natura. Multitudo consuevit uiros ornatores, et quos magis amat, dicere esse priores apud se. Nullus est fere modulus qui isto sit magis alienus. Hi sunt propemodum qui traduntur prioris modi. Sed prætereos quos ostendi, uidetur aliis esse. Eorum quæ reciprocantur ea consecutione quæ quid esse demonstrat, id quod est causa quoquo modo cur alterū sit, merito natura prius esse dicetur. Esse eiusmodi quædam perspicuum. Hominē esse in ea consecutione quæ aliquid ostendit esse, reciprocatur cum oratione quæ de eo uere enunciatur: quia si homo est, oratio uera, quæ dicimus hominem esse: atq; adeo reciprocatur. Nā si uera est oratio quæ dicimus hominē esse, homo est. Oratio uera haudquaquam est causa cur res sit, at res uidetur quodā modo esse causa cur uera sit oratio. Etenim quia res est aut nō est, ea de causa, uera dicitur oratio uel falsa. Quinq; modis igitur aliud alio prius dici potest.

De

De uerbo quod est simul.

14.

E A S I M V L esse dicuntur si nihil aliud adiungas, & utare summa proprietate, quæ oriuntur eodem tempore: quia neutrum est eorū prius & posterius. Hæc simul oriri quia nascuntur eodem tempore, dicuntur. Simul esse natura dicuntur ea, quæ uicissim retro cōmeāt, cum demonstratur ex consecutione, si unum sit, alterum esse: nec unum est causa cur sit alterum. Id ostendi potest in duplo & dimidio. reciprocantur ista, quia si duplum est, & dimidium: si dimidiū, & duplum: neutrūque causa est cur alterum sit. Atque ea quæ ex eodem genere fluxerunt, & in diuisione sunt opposita, simul natura esse dicuntur. In diuisione sunt opposita, quæ in eadem distributione respondent ex aduerso, ut uolatile terreno & aquatili. Hæc enim cum ducantur ex eodem genere, opposita sunt in diuisione. Animal enim distribuitur in uolatile, aquatile, terrenum. Atque horum nihil prius aut posterius est, sed hæc simul esse natura uidentur. Ac istorum quodlibet rursum distribuere licet in species, ut animal uolatile aliud est terrenum, aliud aquatile. Sunt igitur ea simul natura, quæ ex eodem genere deducta in eadem sunt distributione. Genera autem semper sunt priora formis, quia non reciprocantur in consecutione quæ rem esse confirmat. uerbi gratia, si aquatile est, & animal: si animal est, aquatile esse nihil est necesse. Itaque simul esse natura dicuntur, quæ reciprocantur tum, cum si unum sit, efficit ut sit alterum: atque unum causa non est, cur alterum sit. Et ea quoque quæ ex eodem genere manant, & opposita sunt in diuisione. Simul autem sunt sine ulla adiunctione, quæ eodem tempore oriuntur.

E iiij

SEX genera motus reperiuntur, ortus, interitus, accessionis, decessio, motio, quam vocant alterationem, loci mutationem. Ex his alios quidem motus inter se differre perspicuum est. Ortus enim non est interitus, incrementum non est imminutio, neque loci mutatio. Hoc modo differunt alijs motus. In varietate alterandi exoritur dubitatio, num sit interdum necessary id quod sic variat, ab aliqua motionum ceterarum moueri. Id quidem non ita est. Ab omnibus fere aut plerisque affectionibus immutamur, nulla ceterarum motionum coeunte societatem. Non enim est necessary crescere et minui quod mouetur ab affectione. Eadem ratio ceterarum. Itaque necessary est alterandi varietatem a ceteris motibus esse diuersam. Si eadem esset, continuo quod alteratur, opus esset augeri, aut minui, aut aliquam motionum ceterarum comitari, id quod minime necessary est. Similiter quod augetur, aut alio motu variat, necessary esset alterari. at augmentur quedam que non alterantur, ut quadratum gnomone circunie^tto crevit quidem, nec tamen est alteratum. ac ita res est in alijs eiusmodi. Motus igitur differunt inter se. Est autem generatim quies motui contraria. Singulis motibus singuli motus contrarii, ut ortui interitus, accessioni decessio mutationi loci quies in loco uidetur opponi, et maxime in contrarium locum traiectio, ut motus ex alto ei qui fit ab imo, et contra. Ei qui superest ex ijs quos tradidimus motus, facile non est ostendere quidnam sit contrarium. Nihil ei uidetur aduersum, nisi si quis in eo quietem qua non mouetur qualitas, opponat ei mutationi que fit in contrariam qualitatem, ut loci mutationi, quietem in loco opponimus, aut in contrarium locum mutationem.

Est

Est enim motus alterandi mutatio qualitatis. Opponitur ergo mutationi qualitatis tranquillitas qualitatis, aut mutatio in contrariam qualitatem, ut opponuntur hæc, album effici, nigrum effici. Alteratur enim res cum in contrarias qualitates fit mutatio.

De eo quod est habere.

16.

HABERE dicitur multis modis. Aut enim habitum & affectionem, aut aliam qualitatē dicimur habere, ut sciemtiam atque uirtutem. Aut quantitatē, ut aliquis habet magnitudinem: dicitur enim trium quatuorue cubitorum habere magnitudinem. Aut quæ uestiunt corpus, ut uestem & tunicam. Aut aliiquid in parte, ut annulum in manu. Aut partem, ut manū, aut pedem. Aut aliiquid in uasa, ut medimnus habet triticum, uas fictile uinum: hæc, ut alia omnia uasa habere dicuntur. Aut possessionem, ut domum & agrum. Dicitur etiam uir habere uxorem, uxor uirum. Iste modus habendi, de quo paulo ante, uidetur alienissimus, quia nihil aliud significamus, cum uxorem habere dicimus, q̄ uā cum uxore uirū habitare. Alij fortasse uidebuntur esse habendi modi, sed enumerati sunt omnes fere, qui solent usurpari sermonibus.

Finis categoriarum Aristotelis.

E X P L A N A T I O N E S Porphyrii in easdem categorias, nunc primum in Latinam linguam à Io. Bernardo Feliciano conuersas, seorsum imprimendas curauimus.

